

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2022.15.01>

Małgorzata PIASECKA

<https://orcid.org/0000-0002-8578-1488>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Kontakt: m.piasecka@ujd.edu.pl**Jak cytować [how to cite]:** Piasecka, M. (2022). Od Redakcji: Podstawy Edukacji. Na jakie ważne dziś pytania szukamy odpowiedzi? *Podstawy Edukacji. Na jakie ważne dziś pytania szukamy odpowiedzi?*, 15, 9–12.

Od Redakcji: Podstawy Edukacji. Na jakie ważne dziś pytania szukamy odpowiedzi?

Każda epoka ma swoje ważne pytania, które stawia się w obliczu sukcesów, zwycięstw, klęsk, kryzysów, niepokojów, wyzwań, nadmiarów i niedomiarów względem zastanej i antycypowanej rzeczywistości. Mówiąc „rzeczywistość”, mamy na myśli złożony, dynamiczny i zmieniający się konstrukt organicznie współtworzony przez naturę, kulturę, społeczeństwo, człowieka. Rzeczywistość edukacyjna, zanurzona w tych szerokich kontekstach, skupia w sobie niczym soczewka problemy makroświata. Jest jego odbiciem, ekranem kultury (Witkowski, 2007), ale jest też wielką życiodajną potencją w każdym czasie i w każdym miejscu.

Współczesny świat staje się coraz bardziej skomplikowany, chaotyczny, nieprzewidywalny, wręcz zagrażający życiu. Postępujące wyalienowanie człowieka i samotność w tłumie prowadzą do braku odpowiedzialności za działanie, które często jest schematyczne, stereotypowe, sterowane zewnątrz, w tym politycznie, wymuszone przez rzeczy, układy sytuacyjne, napędzane przez zegary. Człowiek, żyjąc w tak ogromnym semiotycznym zagęszczeniu, może poczuć się zagubiony, uwikłany w bezsensowność i skazany na życie w wieku nieodpowiedzialności (Kozielecki, 1995). Z drugiej strony, jego kapitał intelektualny i społeczny oraz potencjał wrażliwości rozbudzają w nim dążenia do działań autonomicznych, odpowiedzialnych za wspólnotę, innowacyjnych na miarę epoki, refleksyjnych, które sprzyjają szczęściu jednostek i całych społeczeństw. To wy-

maga jednak ciągłego, świadomego „przekraczania” chaosu, szumu, tempa codzienności, w kierunku wyciszenia, spowolnienia, skupienia życiowej energii w celu regeneracji zasobów fizycznych i duchowych, aby, mimo wszystko, cieszyć się tym, co jest dane teraz (Bocheński, 1993).

Tymczasem świat wystawia człowieka na wielką próbę cieszenia się tym, co jest teraz dane. Oprócz wciąż narastających globalnych problemów, np. ekologii, głodu, zbrojeń, konfliktów, terroryzmu, uchodźstwa, gett społecznych, kulturowych, doświadczamy cywilizacyjnego „wstrząsu w postaci pandemii COVID-19 i związanych z tym różnych form społecznego lockdownu” (Gara, 2021, s. 7). Czas jakby zatrzymał swój pęd, sprzyjając, być może, refleksji, ale nie jest to łatwe, bo żyjemy w świecie dotkniętym „wściekłym gniewem cywilizacji” (Attali, 2017, s. 11). I choć walczymy, aby wyjść z tej konfrontacji zwycięsko, to wydaje się, że „[...] poczucie klęski utrzymuje się i postępuje nadal – jest to nawet jedyny postęp, jaki czynimy, my zbłąkani przechodnie umęczeni ścieżką zagubioną w labiryncie życia” (Nancy, 2016, s. 11). Dlatego dołączamy do głosu, że: „Świat, który stanął i chodził na głowie, musi teraz powrócić na swoje normalne tory” (Serreau, <https://www.af-ccc.fr/le-monde-qui-marchait-sur-la-tete/>; dostęp: 31.01.2022).

Zachęcamy, aby podjętym autorskim rozważaniom (studium, rozprawom, polemikom) towarzyszyła metarefleksja w odniesieniu do własnych pytań badawczych. Chodzi między innymi o to: dlaczego te pytania są ważne i dla kogo? do kogo są kierowane? jakich obszarów i problemów dotyczą? co obrazują, wyjaśniają, interpretują, decentrują? demistyfikują? jak są skuteczne, pomocne, sprawcze? co, kogo i jak zmieniają? jakie mają znaczenie w wymiarze indywidualnym, wspólnotowym? jaki jest ich zasięg i wpływ oddziaływania (lokalny/globalny)? itd.

Proponujemy refleksyjne podejście wobec własnych pytań badawczych w potrójnym wymiarze, aby zrozumieć, ocenić i zakwestionować oraz zaproponować.

Po pierwsze – zrozumieć

Pytania badawcze, które stawiamy, nie biorą się znikąd. Ich geneza bardzo często jest złożona, zawikłana, albowiem sprowokowana przez różnych aktorów/uczestników rzeczywistości społecznej, obramowana paradygmatami naukowymi, naznaczona osobistymi preferencjami i wolnymi wyborami. Sprzężone ze sobą dwa konteksty, społeczny i naukowy, ewoluują, wytwarzając napięcia w każdym z nich z osobna i pomiędzy nimi. Jeśli chodzi o przestrzeń społeczną, badacz refleksyjnie przygląda się tym napięciom pomiędzy różnymi aktorami, ich odmiennym racjom, starając się interweniować, negocjować, rezonować, ulepszać, udoskonalać, przekierowywać w stronę ważnych aktualnie pytań. W przypadku kontekstu naukowego oczywistym jest, że on też się zmienia w wyniku

procesów internacjonalizacji, interdyscyplinarności i transdyscyplinarności, standaryzacji, konkurencyjności nauki, komercjalizacji wiedzy, itp. Pytania badawcze niewątpliwie definiowane są w optyce paradygmatów, a one, zmieniając się, powodują napięcia, dysonanse poznawcze czy wręcz „wojny” paradygmatów (Kuhn, 2020). To wpływa na rodzaj pytań, sposób ich zadawania i hierarchizację. Jednak ważne pytania to nie zawsze pytania dominujące.

Po drugie – ocenić i zakwestionować

Rozważania z uwzględnieniem autorefleksji wobec swoich pytań badawczych pozwalają ocenić, i być może nawet zakwestionować, faworyzowane relacje z badanym światem społecznym, sposoby ich opisu, interpretacji i wyjaśniania, uprzywilejowany rodzaj aktorów społecznych, społeczeństwa, człowieka. W precyzowaniu przestrzeni tego wymiaru refleksji pomocne mogą być następujące przykładowe pytania: czy konstruując ważne pytania i szukając na nie odpowiedzi, badacz uwzględnił w swojej ocenie ewolucje/rewolucje społeczne, czy też pozwala się zamknąć w tradycji myślenia, badania, które tracą dziś znaczenie społeczne?; czy badacz ogarnięty dominującym paradygmatem ma świadomość, że może zaniechać niektórych badań, przyczyniając się do tworzenia opuszczonych pól badawczych, wycofanych z życia aktorów społecznych?; na ile niewystarczające finansowanie nauki skłania/przymusza badaczy do zaniedbywania ważnych pytań badawczych?; czy trend internacjonalizacji w nauce ma/może mieć (nie)pożądany wpływ na postawione pytania badawcze?; czy (samo)rozwój, ścieżka biograficzna i własna wewnętrzna przemiana badacza jest na tyle sprawcza, aby zakwestionować pytania dotychczas nienegowane?

Po trzecie – zaproponować

Poza dwoma powyższymi aspektami refleksyjnego namysłu wobec własnych pytań badawczych, mającymi na celu ich zrozumienie i ocenę, należy wskazać na trzeci obszar, czyli propozycje. Zatem, aby zaproponować odpowiedź na ważne pytania, badacz powinien jak najlepiej przygotować się, unikając ślepych zaułków, eliminując kontrowersje, precyzując niedookreślenia, wytyczając klarowną ścieżkę problematyzacji. Przydatne w tym obszarze refleksyjnej dyskusji mogą okazać się poniższe przykładowe pytania: jak operować, wyważyć, precyzować powiązania między pytaniami badawczymi a obszernymi polami problemowymi? Jak konkretyzować pytania badawcze wobec przekrojowych/brzegowych pytań różnych aktorów społecznych? Jak artykułować tradycyjne kierunki badań w kontekście nowych problemów, wyzwań? W jaki sposób na podstawie frag-

mentarycznych badań w różnych dyscyplinach dokonać interpretacji złożonego zjawiska społecznego/edukacyjnego? Jak zachować równowagę między wolnością zadawania pytań przez badacza a przymusem żądań ze strony różnych aktorów społecznych.

Bibliografia

- Attali, J. (2017). *Vivement après-demain*. Paris: Pluriel.
- Bocheński, J. (1993). *Sens życia i inne eseje*. Kraków: Wydawnictwo Philed.
- Gara, J. (2021). *Istnienie i wychowanie. Egzystencjalne inspiracje myślenia i działania pedagogicznego*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Kozielecki, J. (1995). *Koniec wieku nieodpowiedzialności. Eseje humanistyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Jacek Santorski & Co.
- Kuhn, T. (2020). *Struktura rewolucji naukowych*. Warszawa: Wydawnictwo: Aletheia.
- Nancy, J.-L. (2016). *Que faire*. Paris: Galilée.
- Serreau, C. (2022). *Le monde qui marchait sur la tête est en train de remettre ses idées à l'endroit*. Online: <https://www.af-ccc.fr/le-monde-qui-marchait-sur-la-tete/> [dostęp: 31.01.2022].
- Witkowski, L. (2007). *Między pedagogiką, filozofią i kulturą. Studia, eseje, szkice*. T. 3. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.